

Vankulu Sosyal Araştırmalar Dergisi/Vankulu Journal of Social Studies**e-ISSN: 2822 – 4000****Yıl / Year: 2025 - Sayı / Issue: 15****Cihan Harbi Anılarıyla Yaşayan Bir Asker: Kurmay Binbaşı Vecihi Bey****A Soldier Living With World War I Memories: Staff Major Vecihi Bey****Halil Ölmez****Öğr. Gör., Kütahya Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Rektörlük****Orcid: 0000-0002-5427-2760****ROR ID: <https://ror.org/01fxqs415>****mukantr@gmail.com****Article Information/Makale Bilgisi**

Cite as/Atıf: Ölmez, H. (2025). A Soldier Living with World War I. Memories: Staff Major Vecihi Bey, *Vankulu Journal of Social Studies*, 15, 41-62. DOI: 10.55089/yyuvasad.1689296

Ölmez, H. (2025), Cihan Harbi Anılarıyla Yaşayan Bir Asker: Kurmay Binbaşı Vecihi Bey, *Vankulu Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 15, 41-62. DOI: 10.55089/yyuvasad.1689296

Article Types / Makale Türü: Research Article/Araştırma Makalesi**Received/Geliş Tarihi:** May 2, 2025/2 Mayıs 2025**Accepted/Kabul Tarihi:** June 5, 2025/5 Haziran 2025**Published/Yayın Tarihi:** June 30, 2025/ 30 Haziran 2025**Pub Date Season/Yayın Sezonu:** June/Haziran**Issue/Sayı:** 15 Pages/Sayfa: 40-62.

Plagiarism/İntihal: This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software./ Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.

Published by/Yayıncı: Van Yüzüncü Yıl University /Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi.

Ethical Statement/Etik Beyan This study does not require ethical committee approval as it is based on data obtained from the literature/published sources. It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited/ Bu çalışma etik kurul izni gerektirmeyen nitelikte olup, kullanılan veriler literatür/yayınlanmış kaynaklar üzerinden elde edilmiştir. Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur. (H. Ölmez).

Conflict of Interest/Çıkar Beyanı: There are no conflicts of interest. / Bu çalışma kapsamında herhangi bir kurum, kuruluş, kişi ile çıkar çatışması yoktur.

Declaration of Authors' Contribution/Yazarların Katkı Oran Beyanı: This article has one author and the contribution rate of the author is 100 % / Bu makale tek yazarlıdır ve yazarın katkı oranı yüzde 100'dür.

Yapay Zeka Kullanımı: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde yapay zeka tabanlı herhangi bir araç ve uygulama kullanılmamıştır/ No artificial intelligence tools or applications were used during the preparation of this work.

Telif Hakkı ve Lisans/Copyright & License: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır/ Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.

Cihan Harbi Anılarıyla Yaşayan Bir Asker: Kurmay Binbaşı Vecihi Bey

A Soldier Living with World War I Memories: Staff Major Vecihi Bey

Öz

Parlak bir kurmay subay olarak öne çıkan Kütahyalı Vecihi Bey, önce 1909 Havran Dürzi İsyanları sırasında mutasarrıflık verilecek kadar ön plana çıkmıştır. Balkan Savaşı'nda Yanya'da kurmay başkanı olduğu tümenin, kendi taktik hatasıyla kayıplar vererek mevzilerini kaybetmesi kariyerini zedelememiş; Cihan Harbinde 15. Fırka Kurmay Başkanlığı ile Çanakkale'de, ardından 15. Kolordu Harekât Şube Müdürlüğü ile Galiçya'da ve nihayet Filistin'de esir düşünceye dek mücadelesini sürdürmüştür. Esaretten dönünce 1919'da Kütahya'dan mebus adayı olmuş fakat seçilememiştir. Milli Mücadele'ye katılmasa da anılarında bu mücadeleye yer vererek kumandanlarını övgüyle anmıştır. Cihan Harbi hatıralarını sıcaklığına kaleme alarak gelecek nesillere ibret vesikaları bırakmayı amaçlamıştır. Henüz kırk iki yaşında hayatını kaybeden Vecihi Bey, ömrünü savaşlarda memleketine hizmete adanmış bir isim olarak öne çıkmaktadır. Hatıralarında olumsuzlukları eleştirerek gerçekçi bir bakış sunmuş, ancak Türk askerinin fedakârlığını da vurgulamıştır. Özellikle Filistin hatıralarıyla tanınan Vecihi Bey'in biyografisi, bu çalışma ile ilk kez belgeler ışığında kapsamlı bir şekilde ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Cihan Harbi, Çanakkale Cephesi, Galiçya Cephesi, Filistin Cephesi, Binbaşı Vecihi Bey.

Abstract

Distinguished as an outstanding staff officer, Kütahyalı Vecihi Bey first came to prominence during the 1909 Havran Dürzi Rebellions, being put forward to the extent that governorship was offered. During the Balkan War, although the divisional he served in as chief of staff at Ioannina suffered losses and lost its positions due to his tactical mistake, his career was not derailed. In World War I, he continued his service as Chief of Staff of the 15th Division at Çanakkale, then as Head of Operations for the 15th Corps in Galicia, and finally in Palestine until he was captured. After returning from captivity, he ran as a parliamentary candidate from Kütahya in 1919 but was not elected. Though he did not actively participate in the National Struggle, he praised the movement and its commanders in his memoirs. By writing his World War I memories promptly, he aimed to leave valuable lessons for future generations. Passing away at the young age of forty-two, Vecihi Bey is remembered as one who devoted his life to war and public service. His memoirs offer a realistic view by criticizing failures while highlighting the sacrifices of Turkish soldiers. Particularly renowned for his Palestine memoirs, Vecihi Bey's biography is, for the first time, comprehensively documented in this study.

Keywords: World War I, Çanakkale Front, Galicia Front, Palestine Front, Staff Major Vecihi Bey.

Giriş

Osmanlı Devleti için 1911 Eylül’ünde Trablusgarp Savaşı ile başlayan, 1912-1913 Balkan Savaşları ile devam eden yıpratıcı süreç, akabinde 1914’te başlayıp 30 Ekim 1918’de Mondros Mütarekesi ile nihayete eren Cihan Harbinde felaketle neticelendi. Balkan Savaşında ciddi bir bozguna uğrayan Osmanlı Ordusu, sonradan yapılan ve kimilerince övülüp kimilerince ise eleştirilen düzenlemeler sayesinde¹ Cihan Harbinde pek çok cephede dört yıl boyunca dövüşmüş, yine de yenilgiden kurtulamamıştır. Bu uzun savaş dönemi ardından bu kez de Milli Mücadele süreci başlamış, 30 Ağustos 1922’de Başkomutanlık Meydan Muharebesi ile Yunan kuvvetlerinin kesin yenilgisi ve 6 Ekim 1923’te de son işgal kuvvetlerinin İstanbul’dan ayrılmasıyla süreç zaferle sonlanmıştır. Hatta öyle ki, Org. İzzettin Çalışlar ve Org. Fahrettin Altay gibi bazı İstiklal Savaşı komutanları, sonradan kaleme aldıkları harp hatıraları için tercih ettikleri isimlerde, Balkan Savaşından başlayıp İstiklâl Harbi ile nihayete eren devreye bir gönderme yapmak adına “On yıl savaş” vurgusu yapmışlardır.

Hal böyle olunca, bu uzun savaş döneminde Türk Ordusu mensuplarının bazıları harp esnasında günlükler tutarak, bazıları ise harpten sonra hatıralarını kaleme alarak sonraki nesillere birer tarihi vesika bırakmışlardır. Bunlardan birisi de Erkân-ı Harb (Kurmaya) Binbaşı Kütahyalı Vecihi Bey’dir. Vecihi Bey, Balkan Harbinde Yanya’da ve Cihan Harbinde de üç farklı cephede bilfiil savaşmış, büyük harbe dair hatıralarını eleştirel biçimde kaleme alıp esaretten döndükten iki yıl sonra sıcağı sıcağına yayınlamış bir subaydır. Üç parça halinde olacağını belirttiği (Vecihi, 1337, s. 9) anılarının tespit edilebilen iki parçasını (Filistin ve Galiçya), biri matbu bir kitap ve diğerini gazetede seri şeklinde yayınlayan Vecihi Bey, Çanakkale hatıralarını ise ya yazamamış, ya da yazmışsa bile yayınlamaya fırsat bulamamıştır. Türk okuyucuları arasında özellikle Filistin Ricatı adlı eseriyle tanınmaktadır. Bu eser halen günümüz harflerine aktarılan yegâne hatıratıdır ve Arap İsyanı konusunda da sıkça ele alınan bir metindir. Buna rağmen gariptir ki zaten hakkında kendi eserlerinde doyurucu bir bilgi olmadığı gibi sonradan Filistin Ricatı adlı hatıralarının yeni harflerle yapılan yayınlarında da yayıncılar tarafından ana metne eklenmiş tam bir biyografisi bulunmamaktadır. Hâlbuki Vecihi Bey’in yapılan araştırmalarla parlak bir kariyere sahip kurmay subaylardan olduğu görülmüştür. Bu sebeple makalemizde, taranan arşivler ve diğer kaynak yayınlar üzerinden Kütahyalı Vecihi Bey’e dair daha ziyade askeri kariyerine odaklı bir biyografi metni inşa ederek ilgisine tanıtılmaya çalışılacaktır. Ayrıca Cihan Harbi anılarının hem içeriklerinin kısmen aktarılmasına, hem de öneminin vurgulanmasına gayret edilecektir.

1. Vecihi Bey ve Ailesi

Vecihi Bey, 1883 senesinde Kütahya’da doğmuştur. Babası Halil Efendi’dir (Milli Savunma Bakanlığı Arşivi (MSB), Vecihi Bey Şahsi Dosyası.; Toker ve Aslan, 2009, s. 296). Babası Halil Efendi’nin, Kütahyalı Şeyh Salih Efendi’nin² (d. 1805 – ö. 1878) neslinden olduğu ve hem şeyh, hem de hattat unvanlarını taşıdığı tespit edilmiştir (Milliyet, 18 Ocak 1977, s. 10). Halvetî-Şabanî şeyhi olan Salih Efendi üzerinden hareket ettiğimizde, Bursa’da defnedilmiş meşâyih’e ait kısa biyografik veriler sunan bir eserde Vecihi Bey’in babası olduğunu düşündüğümüz bir Şeyh Halil Efendi’den bahsedildiği tespit edilmiştir. Buna göre Halil Efendi, Şabanî Şeyhi Hacı Salih Efendi’ye intisap etmiş ve şeyhinin vefatından sonra İstanbul’a giderek “*Türbedar*” lakabıyla meşhur Tırnovalı Amiş Efendi’ye bağlanmıştır. Şeyh Halil Efendi, 21 Ocak 1915’te vefat ederek Bursa’da Zindankapı kabristanının batı kapısının sağ tarafında bulunan Süleyman Bey Baba’nın kabri civarına defnedilmiştir (Gültaş, 2020, s. 93). Bursa’da günümüzde bu isimde bir mezarlık yoksa da buranın Pınarbaşı Mezarlığı ile Alacahırka arasındaki yolun sol tarafında olduğu aktarılmaktadır (Hızlı, 1999, s. 145). Bu durum hem eldeki veriler ışığında ilgili Şeyh Halil Efendi’nin Vecihi Bey’in babası olduğunu düşündürmekte, hem de ilerleyen yıllarda emeklilik sonrası Vecihi Bey’in neden Bursa’ya yerleşip oraya defnedildiğini açıklamaya da bir nebze olanak sağlamaktadır.

¹ Vecihi Bey, bu uygulamalardan bazılarını eleştirenler arasında yer almaktadır. İlerleyen bölümlerde bu konuya değinilecektir.

² Dikkat çekici bir detay olarak Şeyh Salih Efendi’nin babasının adı da Halil’dir. Hakkında detaylı bilgi için bk. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Kütahya Şehri*, Devlet Matbaası, İstanbul 1932, s. 264.

Öte yandan Vecihi Bey'in oğlu Burhanettin Tekdağ'ın oğlu Cem Tekdağ, babasının kendisine ailenin Arnavut kökenli olduğunu söylediğini ve (muhtemelen Osmanlı Devleti topraklarının elden çıkmaya başlamasıyla) ailenin göçerek bir kısmının İstanbul'a, bir kısmının da Bursa ve Kütahya'ya yerleştiğini aktarmaktadır. Vecihi Bey, Hacer Hanım'la (ö. 1959) evlenmiş ve sırasıyla Mehmet Cemalettin (ö. 1977 öncesi), Hüseyin Muhittin (ö. 1977), Sabahattin (ö. 1979) ve Mustafa Burhanettin adlı dört oğulları olmuştur (Milliyet, 29 Ekim 1959, s. 2.; Milliyet, 18 Ocak 1977, s. 10.; Milliyet, 16 Ocak 1979, s. 14.; Cumhuriyet, 29 Ekim 1959, s. 2.; MSB, Vecihi Bey Şahsi Dosyası). Hacer Hanım, İstanbul'da Sahrayı Cedit mezarlığına defnedilmiştir. Muhittin ve Sabahattin Beyler ise yine İstanbul'da Zincirlikuyu'ya defnedilmişlerdir.

2. Tahsilinden Cihan Harbine Kadar Olan Faaliyetleri

Vecihi Bey, 14 Aralık 1900 tarihinde girdiği Mekteb-i Harbiye'den yedinci olarak 1903'te teğmen rütbesiyle mezun olmuştur. Daha sonra Erkân-ı Harbiye Mektebi'ne (Harp Akademisi) devam etmiş ve buradan da 26 Haziran 1906'da mümtaz yüzbaşı rütbesiyle mezun olmuştur. Piyade olan Vecihi Bey'in sicil numarası 1319-7'dir (MSB, Vecihi Bey Şahsi Dosyası.; Toker ve Aslan, 2009, s. 296). Vecihi Bey'in mezuniyet sonrası 3. Orduda vazifelendirildiği görülür (Salname-i Askeri, 1324, s. 1210). Yine bu orduda görevliyken, II. Meşrutiyet döneminin başlarında Metin gazetesinde memleket sorunlarına eleştiriler getirdiği³ ve kendisinin entelektüel düzeyini de ortaya koyan iki adet yazısı tespit edilmiştir (Vecihi, 7 Ağustos 1324, ss. 1-2.; Vecihi, 11 Ağustos 1324, ss. 1-2). Bu da Vecihi Bey'in yazarlık ve eleştirisel yazılarının geçmişine dair önemli bir detay olarak göze çarpmaktadır.

Vecihi Bey, 10 Aralık 1908'de kolağası rütbesine yükselmiştir (Devlet Arşivleri Osmanlı Arşivi (BOA) BEO 3456/259133.; Toker ve Aslan, 2009, s. 296). 1910 senesinde Beşinci Ordu erkân-ı harbiyesinde görevli iken iktidar ve liyakatine binaen Suriye vilayetinin talebi ile bu vilayetin Kerek sancağı mutasarrıflığına getirilmek istenmiştir. Fakat Harbiye Nezareti'nin, "*ümera-yı askeriye'nin mülki memuriyetlerde istihdamının ordu tertibatını zaafa uğratacağından*", bahisle durumu uygun görmemesinden bu tayin gerçekleşmemiştir. Bunun üzerine 7 Nisan 1910'da Kerek sancağı mutasarrıfı Zihni Bey ile Bağdat vilayetinin Divaniye sancağı mutasarrıfı Tahir Bey becayiş edilerek süreç sonlandırılmıştır. 15 Mart 1910 tarihli Suriye Valisi İsmail Fazıl Paşa'nın mektubundaki, "*Vecihi Bey'in bir kere de Kerek mutasarrıflığına tayini*", cümlesinden vilayetin Vecihi Bey'i mutasarrıf atamak için ısrar ettiğini ve bu alanda bir tecrübesi olduğunu anlıyoruz. Suriye Valisi detaylar verdiği mektubunda, daha evvel Vecihi Bey'in mevki kumandanlığıyla Havran sancağı mutasarrıflığına getirilmesini talep ettiğini fakat rütbesinin küçüklüğü bahane edilerek bunun gerçekleşmediğini

³ Bu yazıların her ikisinde de "Üçüncü Ordu-yı Hümâyûn Mümtaz Yüzbaşılardan Vecihi" imzasını kullanmıştır. 7 Ağustos 1324 rumi (20 Ağustos 1908) tarihli ve "Ne idik, Neyi Bilelim" başlıklı olan yazıda istibdat devri konusu işlenmektedir. Toplumun şahsi hürriyetinden vazgeçerek istibdata zemin hazırlaması ve devrin uygulamalarına sessiz kalışı Vecihi Bey'in eleştirisinin temelini oluşturmaktadır. Bu durumdan nihayet kurtulan toplumun meşrutiyetin bekası için silkinip çalışması gerektiğini, hükümeti gerekirse matbuat üzerinden ihtar etmeyi öğrenmesini ve Meclis-i Mebusanın bir an evvel çalışmaya başlayarak eski izleri silmesi gerektiğini vurgulamaktadır. İttihat ve Terakki Cemiyeti'ni ise topluma önyak olarak bu devri sonlandırıp milletin gözünü açtığı gerekçesiyle övmektedir. Devamında kanun ve eşitlik gibi bazı kavramları açıklayıp daha ziyade tavsiyeler vermektedir. Eğitimin önemi üzerinde ise özellikle durmaktadır (Vecihi, 7 Ağustos 1324, ss. 1-2). 11 Ağustos 1324 rumi (24 Ağustos 1908) tarihli ve "Acı Hakikatler!" başlıklı olan yazıda ise, öncelikle gazetelerin eski devrin adamlarının suçlarına ve yeni devirde ne halde olduklarına çok yer ayırdıklarını eleştirerek başlamaktadır. Vecihi Bey, bu konunun mizah matbuatına bırakılarak gazete sütunlarında devlet ve milleti ilgilendiren ciddi ve ihtiyaç duyulan ziraat, ticaret, sanat vb. konulara yer verilmesi gerektiğini belirtir. Yazının odağında ise çiftçiler vardır. Milletin çiftçi bir millet olduğunu söyleyerek konuyu köylünün durumuna getirmektedir. Çiftçinin mahsulünden para kazanmak ümidinde olmadığından bahisle sadece kendi tüketimini karşılayacak şekilde ziraatla uğraştığını belirten Vecihi Bey, bu şekilde memleketin verimli topraklarının yüzde doksanının istifadeden uzak kaldığını yazmaktadır. Yolların olmayışı noktasında ürününü pazara çıkarmayı düşünemeyen çiftçiye ve köylünün içinde bulunduğu sosyal şartlara acı ifadelerle hak vermektedir. Fakat çiftçinin terakkisi noktasında hükümetin yanında milletin de görevlerinin olduğunu belirterek devam eder. Bu metinde de İttihat ve Terakki'den övgüyle bahsetmektedir. Artık siyaseti hükümete bırakıp ziraat, ticaret ve sanatın terakkisini milletçe düşünmek gerektiğini vurgular. Örneğin özellikle çiftçiye de fayda sağlayacak tren yolları konusunda zenginlere iş düştüğünü ve bu konuda hükümete yardımcı olunabileceğini belirtir. (Vecihi, 11 Ağustos 1324, ss. 1-2).

belirtmiştir. Vali ayrıca bu durumun Harbiye Nezaretinin fikriyle değil, 5. Ordu Müşiri Osman Paşa'nın beyanının nezaretçe kabul görmesi sonucu gerçekleştiğini de yazmıştır. Vali, Vecihi Bey'i daha evvel Adana'da gördüğünü ve Vecihi Bey'in oradan Cebel-i Bereket mutasarrıflığına atandığını belirttikten sonra, *“gayret ve himmetinden vatanımızın cidden istifade edeceği bir gençtir”*, demektedir. Vecihi Bey'in tayin işinin İsmail Fazıl Paşa tarafından, *“selâmet-i millet ve vatan namına”*, talep edildiğine göre vali nezdinde intibainın çok iyi olduğu anlaşılmaktadır (BOA DH.MUİ. 79/22). Ayrıca buradan yukarıda da gönderme yapılan ilk mutasarrıflık vazifesinin Cebel-i Bereket sancağı mutasarrıflığı olduğu anlaşılmaktadır.

Her ne kadar bu son tayin isteği gerçekleşmese de Suriye vilayetinden Vecihi Bey'e dair hususi talepler devam etmiş ve Harbiye Nezareti de yukarıdaki gibi itirazını sürdürmüştür. Buna rağmen vilayetin dediği olmuş ve 9 Ağustos 1910'da Suriye vilayetinin Havran sancağı mutasarrıfı Cemal Bey'in azledilmesiyle yerine mevki kumandanlığı da uhdesinde olmak üzere Kolağası Vecihi Bey mutasarrıf vekili olarak atanmıştır. O esnada merkez ordusunda görevli olan Vecihi Bey, hâlihazırda bir isyan devam eden bölgedeki askeri faaliyetin sonuna kadar olmak üzere mutasarrıf maaşının üçte ikisine denk bir maaşla ve padişah iradesiyle mutasarrıf vekâletine getirilmiştir (BOA BEO 3791/284274; BOA DH.MUİ. 22/36; BOA İ.DH. 1483/22). Basına göre bu dönemde Havran'daki Dürziler arasında iki grup öne çıkmaktadır. Çoğunluğu oluşturan birinci grup hükümete mukavemet taraftarı asiler iken azınlıktaki ikinci grup ise sükûn ve asayişin temini ile hükümetin bütün taleplerine kabule meyilli kesimi oluşturmaktadır. Mutasarrıf Vekili Vecihi Bey, bölgedeki köyleri dolaşmış ve basına Dürzilerin hükümetin taleplerini kabule amade ve kanunsuz hareketlerin cezasını çekmeye de razı oldukları demecini vermiştir (Tanin, 25 Ağustos 1326, ss.3-4). Cihan Harbi esnasında yine bölgedeyken faydasını göreceği bu kısa mutasarrıflık vazifesinden, bahsedilen gezisinin akabinde 1910 Eylül ayı başında alındığı anlaşılmaktadır. Harbiye Nezaretinin, Dâhiliye Nezaretine gönderdiği yazıda sebep olarak şunlar sıralanmıştır; Vecihi Bey, Suriye'deki bazı Dürzilerle muhaberatla bulunmakta ve hatta Dürzi bölgesini gezerek birtakım reislerle münasebet kurmaktadır. Fakat bu durumdan bölgedeki kolorduyu haberdar etmemektedir. Bu gerekçelerle Vecihi Bey'in sergilediği tutumunun askeri harekâtı tehlikeye soktuğundan asli vazifesi olan kolordu erkân-ı harbiyesine dönmesi için yerine mutasarrıf olarak atanan Fehmi Bey'in bir an evvel vazifesine başlatılması gerektiği belirtilmiştir (BOA DH.SYS. 28/1). Mutasarrıfın kendi bölgesinde, üstelik vilayetin bilgisi dâhilinde gezmesi, Dürzi isyanlarının devam ettiği bir süreçte Harbiye Nezaretince tehlike olarak algılanmış görünmektedir. Bu duruma Vecihi Bey'in bir nevi askeri mutasarrıf oluşu, yani hem mülki hem de askeri bir kimliği olmasından dolayı iki noktaya karşı mesuliyetinin oluşunun da zemin hazırladığı anlaşılmaktadır. Zira vilayetin haberdar olduğu ziyaretlerden kolordu habersiz olmaktan şikâyetçi görünmektedir. İlgili yıllarda Osmanlı Devleti'nde özellikle sorunlu bölgelerde hem mülki hem de askeri makamları birleştiren vali ve mutasarrıf uygulamalarını sıkça görmek mümkündür.

Balkan Savaşına katıldığı askeri safahatında kayıtlı olan Kolağası Vecihi Bey (Toker ve Aslan, 2009, s. 296), bu harpte Esat (Bülkat) Paşa'nın Yanya Müstakil Kolordusuna bağlı 23. Fırkanın erkân-ı harb reisi (kurmay başkanı) olarak görünmektedir (Görgülü, 2021, s. 49). 23 Ekim 1912'de Komçiadis ve Gribova sırtlarına başlatılan taarruz sırasında Gribova'ya yapılacak harekâta Vecihi Bey'in fırkası görevlendirilmiş ve Fırka Kumandanı Binbaşı Ali Fuat (Cebesoy) Bey tarafından tebliğ edilen taarruz planını hemen ardından birliklere bizzat Vecihi Bey izah etmiştir. Fakat taarruz vaktinde başlatılmadığı gibi, taarruza komuta edecek Kaymakam (Yarbay) Necati Bey'in yerinde olmaması ve ihtiyat grubu kumandanı Mehmet Ali Bey'in ise harekâtın başlangıç noktasına henüz gelmemesi benzeri komuta kademesinde ciddi disiplinsizlikler yaşanmıştır. Bu nedenle Vecihi Bey, durumu bildirip karargâhtan teyit ederek taarruzu kendisi başlatmak zorunda kalmıştır (Nizamoğlu, 2010, s. 69). Bu taarruzla 23 Ekim 1912 akşam saatlerinde başlayan çarpışmalar sonucu Gribova sırtlarının kolayca ele geçirilmesi ve düşmanın püskürtülmesi karargâhta sevinçle karşılanmıştır. Fakat harekât bu şekilde başarıyla ilerlerken 24 Ekim sabahı, Kolordu Kurmay Başkanı Vecihi Bey'in ilerideki kuvvetlere haber vermeden ihtiyat birliklerini de taarruza çıkarıp karargâha dönmesi sürece olumsuz etki etmiştir. Durumdan haberdar olmayan ileri birlikler, arkadan gelen kuvvetleri tanımadıkları ve meseleden de haberdar olmadıkları için kuşatıldıkları zannına kapılınca Türk kuvvetleri birbirleri ile çatışmaya başlamıştır. Her ne kadar Yunan kuvvetleri durumu fark etmese de bu çatışmalar sabaha dek sürmüş ve bir panik havası oluşmuştur. Bunun neticesinde ihtiyat birliklerinin büyük kısmı geriye

doğru çekilmiş, hatta gerideki mevzilerde bile durmayarak daha da arkaya kaçmaya başlamışlardır. İlgili durum öğlen saatlerine kadar Gribova'da ele geçirilen tüm mevzilerin terk edilmesine sebep olmuştur. Böylelikle talim ve terbiyeden mahrum, emir komutasında ciddi problemler bulunan birlikler nedeniyle, kazanılan bu muharebe, hemen ardından ciddi bir zayıfla sonlanmış (Nizamoğlu, 2010, ss. 69-70). Yaşanılan zayıfla ve Yanya Kolordusunun bundan sonraki harekâtında taarruzdan ziyade toparlanmak için geri çekilme fikrinin oluşmasında Gribova'da yaşanan durumun payı büyüktür (Ertuna, 1983, ss. 78-79). Burada yaşanan hadise sebebiyle doğrudan Vecihi Bey'i itham eden herhangi bir bulguya kaynaklarda rastlanmamıştır. Aksine genel olarak sebebin askerlerin ve harekâta katılan komuta heyetinin tecrübesiz ve eğitimsiz oluşları vurgulanmaktadır.

3. Cihan Harbinde Vecihi Bey

3.1. Çanakkale Cephesi

Vecihi Bey, Cihan Harbinin öncesinde 5. Kolorduya bağlı Mehmet Şükrü (Sagun) Bey komutasındaki 15. Tümenin kurmay başkanlığına getirilmiştir (Ordu Salnamesi, 1330, s. 148). Cihan Harbi başladıktan sonra ilk olarak 1915 yılı Mayıs ayı itibarıyla Çanakkale Cephesinde Güney Grubu altında konuşlu olan aynı tümenle karşımıza çıkmaktadır (Heyet, 1997, s. 361.; Çanakkale Muharebeleri'nde Zâbitân İzlenimleri, 2017, s. 155.; Görgülü, 2021, s. 81). 3/4 Mayıs 1915 gecesi yapılan taarruza, cephe hattına yeni gelmiş ve henüz tüm unsurları toparlanmamış olmasına rağmen katılan 15. Tümen, 7. Tümenle birlikte Fransız hattını yararak Seddülbahir'e kadar ilerlemeyi başarmıştır. Fakat gündüz düşman donanmasının yoğun ateşine maruz kalarak ağır zayıfla verdiği için eski mevzilerine geri çekilmek zorunda kalmıştır. İlgili harekâtın bu denli bir zayıfla neticelenmesi üzerine Güney Grup Komutanı Alman Albay Von Sodenstern kumandadan el çektilerilerek yerine bir diğer Alman subay Mirliwa Weber Paşa getirilmiştir (Görgülü, 2021, ss. 82-83). Aynı sırada yapılan düzenleme ile Güney Grubu doğrudan 5. Orduya bağlanmış ve tümen sayısı da arttırılmıştır. 15. Tümen, II. Kirte Muharebesinde (6-8 Mayıs 1915) ve III. Kirte Muharebesinde (4-6 Haziran 1915) ihtiyatta tutulmuş ve bilahare dinlenmek için geri hatta gönderilmiştir (Görgülü, 2021, ss. 84-86). 14 Haziran'da ise tümenin kurmay başkanı Vecihi Bey, erkân-ı harb binbaşısı rütbesine terfi ettirilmiştir (Toker ve Aslan, 2009, s. 296).

Dinlenme süreci sonunda tekrar cepheye dönen 15. Tümen, 10 Kasım 1915 itibarıyla bölgeden ayrılan 10. Tümenin sorumluluk bölgesini devralmıştır. Vecihi Bey'in kurmay başkanlığını yürüttüğü tümenin kumandanı bu süreçte önce Yarbey Mustafa Bey olmuştur. 1 Aralık 1915'te kumandan yaralanınca, bu kez yerini Yarbey Hasan Basri (Somel) Bey gelmiştir. 21 Ekim 1915'te Keşan'a hareket eden 13. Tümenin hattını da devralan 15. Tümen ise Çanakkale bölgesinden ancak 18 Aralık 1915'te tamamen ayrılabilmiştir (Görgülü, 2021, ss. 100-101). Bu durum Çanakkale'nin İtilaf askerlerince tahliyesi dönemine kadar Vecihi Bey'in bölgede kaldığını göstermektedir.

Çanakkale'den Keşan-Şarköy hattına çekilen 15. Tümen, burada eksiklerini tamamlamak ve eğitim manevralarıyla meşgul olmanın yanında Saroz Körfezindeki savunma hatları ile de meşgul olmuştur (Malkoç, 2015, s. 654). Bu arada Karadeniz Müstahkem Mevki Komutanı Miralay (Albay) Yakup Şevki (Subaşı) Bey, Almanlarla fikir ayrılığı yaşaması üzerine görevinden alınarak önce 31 Ağustos 1915'te Çanakkale Cephesinde görevli olan 19. Tümen komutanlığına, ardından Ekim 1915'te yine Çanakkale'de Kuzey Grubuna bağlı 3. Kolordu kumandan vekilliğine getirilmiştir. Çok kısa süre sonra da 15. Kolordu kumandanlığına tayin edilmiştir. Bu hızlı tayinleri ise muhtelif bahaneler ile sağlayan Liman von Sanders Paşa olmuştur (Yel, 2002, ss. 12-14). Başkumandan Vekili Enver Paşa, savaşın nihai sonucunun Avrupa cephelerinde alınacağı düşüncesiyle Almanlara yardım için Avrupa'ya asker göndermek niyetiyle teşkil edilen 15. Kolorduyu, 19. ve 20. Tümenlerle organize ederek hazırlamaya başlamıştı. İlk etapta Almanlardan gelen olumsuz cevaba rağmen Enver Paşa, fikrinde sebat edip bu kolorduyu hazırda tutmaya devam etmişti (Yel, 2002, ss. 15-16). Yeniden yapılanma sonrası kolordu komutanı Miralay Yakup Şevki Bey'in kurmay heyetine Binbaşı Vecihi Bey, Kolordu Harekât Şube Müdürü olarak tayin edilmiştir (Görgülü, 2021, s. 249.; Yel, 2002, s. 16). Böylece Vecihi Bey için yeni bir ordu yapılanmasıyla birlikte yeni bir cephe süreci başlamıştır.

3.2. Galiçya Cephesi

Kumandan Yakup Şevki Bey, 10 Ekim 1915'te Kocaçimen'de bulunan Kolordu karargâhını devralmış ve ardından gelen emirle birlikte karargâh merkezini Keşan'a taşıyıp uzun bir süre burada kolordusunun talim ve terbiyesi ile meşgul olmuştur. Nihayet Ruslar tarafından Avusturya – Macaristan Ordularının püskürtülmesi üzerine Alman Genelkurmayı tarafından destek olarak Türk birliklerinin de talep edilmesiyle birlikte zaten bu niyetle hazırda tutulan 15. Kolordunun Avrupa'ya gidişi de kesinleşmiştir. Haziran 1916'da bizzat Enver Paşa tarafından denetlenen kolordunun komutanı Yakup Şevki Bey'e, 10 Temmuz 1916'da Galiçya'ya hareketi ve yükleme işlemlerinin Uzunköprü'den yapılacağı emredilmiştir. İlk kafiye 16 Temmuz'da yola çıkarılmıştır. Kumandan da kurmay heyetiyle 4 Ağustos'ta Keşan'dan ayrılmış, 8 Ağustos'ta da Uzunköprü'den hareket ederek 11 Ağustos'ta Belgrat'a varıp kısa bir konaklama sonrası Zemlin'e (Zemun) ve 20 Ağustos'ta tekrar yola çıkarak 30 Ağustos'ta Kolordu karargâhının kurulacağı Pidvysoke'a ulaşmıştır (Yel, 2002, ss.18-20).

Fakat 15. Kolordu'nun tüm unsurları ile Galiçya Cephesine ulaşması öncesi Vecihi Bey'in bir konakçı vazifesi olmuştur. Enver Paşa'nın denetlemesi sonrası cephe hattına varmadan önce Subotica'da toplanması planlanan kolordunun kurmaylarından birisi başkanlığında her alaydan dil bilen birer subaydan müteşekkil bir konakçı müfrezesi kurularak Uzunköprü'den hareket edecek Balkan Treni ile Subotica'ya önden hareket etmeleri emredilmiştir. Amaç ise kolordunun sevki esnasında aksaklık yaşanmaması için koordinasyon sağlanmasıdır. Bunun üzerine Vecihi Bey başkanlığında on iki subay ve otuz erden müteşekkil bir heyet sekiz adet yüklü hayvanla birlikte Keşan'dan bu amaçla yola çıkmıştır (Malkoç, 2015, s. 654). Her türlü ihtiyaçlarının karşılanacağı, Bulgar ve Avusturya – Macaristan karargâhlarının vazifelerinden haberdar oldukları heyete söylenmiş olsa da, yolda durumdan kimselerin haberdar olmadığını anlamaları fazla zaman almayan Vecihi Bey ve heyeti muhtelif zorluklarla karşılaşarak Edirne, Sofya, Niş ve Belgrat üzerinden nihayet Subotica'ya varmışlardır (Malkoç, 2015, ss. 655-656). Vecihi Bey ve heyetinin bu zorlukları Türk Genel Karargâhı ve kolordu kumandanlığına yazmalarına ve görevlerinden kimsenin haberdar olmadığını iletmelerine rağmen müspet bir gelişme elde edememiş olmaları dikkat çekicidir. Geçen zaman zarfında birkaç taburun nakliyesi de tamamlanmış ve bu kuvvetler Belgrat yakınındaki Zemun'da karantinaya alınmışlardır. Vecihi Bey ve heyeti ise Avusturya karargâhından gelecek hareket emrini beklemişlerdir. 20 Temmuz 1916'da gelen emre göre harekete geçen konakçı heyeti, ilerleyen günlerde birkaç yerde dolandırılmış, en sonunda beklenen nihai emir gelmiştir. Bu emirle Türk kolordusu, Orgeneral Van Bothmer'in kumandasındaki Alman Güney Ordusuna bağlanmıştır (Malkoç, 2015, ss. 658-659.; Yel, 2002, s. 20). Görev olarak ise 22 Ağustos 1916 saat 12 itibariyle Türk 15. Kolordusunun, I. Alman İhtiyat Tümeninin solundan General Hoffmann Kolordusuna bağlı 55. Tümenin sağ yanına kadar uzanan ve Potutory ile Lysa yerleşimleri arasındaki Zolota Lypa nehir kolunun 28 km'lik batı hattı boyunca yerleşmesi kararlaştırılmıştır (Martin, 2015, s. 638). Vecihi Bey tüm bu süreçte kolordunun toparlanması için uğraş vermiş, 19. Tümenin acil durumda geri çekilme planlarını köyleri dolaşarak ve Alman haritalarından faydalanarak hazırlamıştır. Ayrıca 19. Tümen karargâhı taşınmaya kadar General Hoffman'a bağlandıkları için bu karargâhla tümenin de iletişimini sağlamıştır (Malkoç, 2015, s. 659). 19. Tümen yukarıda belirtilen hattın Potutory - Bozhykiv hattından sorumlu olarak karargâhını Mechyshchiv'de kurmuştur (Kaplan, 2019, s. 61). Vecihi Bey, kolordunun konuşlanacağı bölgenin belirlenmesi ve burada toparlanması amacıyla öncü olarak gönderildiği Galiçya Cephesinde, harekât şube müdürü sıfatıyla tüm bu faaliyetlerin merkezinde yer almıştır.

İlerleyen süreçte Türk Kolordusu, Galiçya'daki cephe muharebelerinde oldukça zayıf vermiştir (Yel, 2002, s. 22). 15. Kolordu Kumandanı Yakup Şevki Paşa, 15 Kasım 1916'da 14. Kolordu Kumandanı Cevat (Çobanlı) Paşa ile becayiş edildikten sonra yeni kumandanın emri altında da görevine devam eden Vecihi Bey, Yakup Şevki Paşa'nın değiştirildiği dönemde bir aralık İstanbul'a gelmiştir. Galiçya Cephesindeki askeri teknoloji ve imkânların kendisinde meydana getirdiği gelişmeden ve bundan diğer subayların da istifade edebilmesi için bölgedeki subayların sık sık değiştirilmesi gerekliliğinden İstanbul'daki Miralay Osman Şevket Bey'e bahsetmiştir (Malkoç, 2015, s. 672). Nihayet 7 Haziran 1917'de 15. Kolordunun Galiçya'dan dönüşü için emir verilmiştir. 19. Tümen, 12 Haziran'da geri dönüş yoluna çıktıysa da, 20. Tümen, Rus saldırıları sebebiyle bölgede sebat etmek zorunda kalmış ve dönüşü ancak Ağustos 1917 sonlarında mümkün olabilmektedir (Arıkan,

2010, s. 182). Vecihi Bey ise Rus saldırıları bir taraftan devam ederken, Cevat Paşa ve kolordu karargâhı ile birlikte Temmuz ayı ortalarında bölgeden ayrılmıştır (Malkoç, 2015, s. 674).

3.3. Filistin-Suriye Cephesi

Vecihi Bey'in Cihan Harbinde bir sonraki durağı ise kendi deyimiyle dört bir yandan buraya sevk edilen birliklerin zorlu şartlarda ilerleyişlerini *Onbinlerin Ricatı*'na⁴ benzettiği Filistin Cephesi olmuştur. Kudüs'ün İngilizlerce zaptı Suriye'yi de tehdit altına sokmuştu. Suriye'nin işgalinin Irak ve Kafkasya'nın da tamamen kaybına zemin hazırlayacağını endişe meydana getirdiğinden bahseden Vecihi Bey, muhtelif cephelere dağıtılan kolordu ve tümenlerden bir kısmının yüzgeri edilerek yine İngilizlerce işgal edilen Bağdat'ı kurtarmak için Halep civarında toplanan Yıldırım Ordularına binbir meşakkatle katıldıklarını aktarır. Fakat Gazze'den gelen yardım talebi üzerine istikamet Filistin'e yöneldiğini belirtir (Vecihi, 1337, s. 11). Zira Filistin ve Suriye'nin düşüşü hem bütün bölgeyi riske atacak, hem de cephe çökecek olursa Bağdat'ın ileride geri alınması da mümkün olamayacaktır. Bu sebeple öncelik Bağdat yerine bu cepheden yana kullanılmıştır. Galiçya'dan sonra Yıldırım Ordularına dâhil edilen 15. Kolordu, Ali Rıza (Sedes) Paşa komutasında ve mevcut tümenleriyle 1917 Eylül ayı sonlarında Suriye'ye intikalini tamamlamıştır (Görgülü, 2021, s. 200).

Vecihi Bey⁵, Filistin Cephesinde önce 4. Ordu teşkilat yapısı içindeki 8. Kolordunun kurmay başkanlığı görevini üstlenmiştir (MSB, Vecihi Bey Şahsi Dosyası.; Görgülü, 2021, s. 214). Daha sonra kendi ifadesine göre Nablus (Megiddo) Meydan Muharebesi (19-21 Eylül 1918) akabinde gelişen ricattan bir ay evvel 3. Süvari Tümeninin komutan vekilliğine getirilmiştir (Vecihi, 1337, s. 35). 3. Süvari Tümeninin asıl kumandanı Miralay Esat Bey daha önce yaralanmış, kendisine vekâlet eden Kaymakam Mahmut Nedim Bey ise izinli ayrıldığından⁶ tümenin komutan vekilliğine Vecihi Bey getirilmiştir. Liman Paşa, böyle bir bu tayini doğru bulmamaktadır (Von Sanders, 2013, s. 346). Zira Vecihi Bey, süvari sınıfından değildir. Fakat Vecihi Bey, görevine başlar başlamaz bahsi geçen tümenin 4. Ordudan destek almasını sağlamış, eksiklerini gidermeye çalışmış, gayreti sayesinde asker maaş alabilmiş ve iâşe sıkıntısı kısmen giderilmiştir. Bu durum tümenin üzerinde hemen etkisini göstermeye başlamıştır (Güralp, 2006, s. 4).

19 Eylül 1918'de İngiliz taarruzu başladığında Vecihi Bey ve tümeni Yıldırım Ordular Grubundaki 4. Orduya bağlı bulunuyordu. İngiliz saldırısıyla 8. Ordunun dağılması, 7. Ordunun arkadan çevirilmesi tehdidini de beraberinde getirmişti. Sürecin devamında gelişen ricatta 3. Süvari Tümeni, 21 Eylül'de 4. Ordu Komutanı Mersinli Cemal Paşa tarafından bölgedeki geri çekilme hattını tutmakla görevlendirilmiştir. Aynı gün hızlıca Bet Şean'a doğru hareket eden tümen, ertesi gün buraya 15-20 km. kala 7. Ordu Komutanı Mirliva Mustafa Kemal Paşa ile karşılaşmış, kendisinden bilgi aldıkları gibi Mustafa Kemal Paşa tarafından iki tabur piyade kuvvetiyle de desteklenmiştir. Akabinde 8. Ordu bakayaları ile 7. Ordu birlikleri, Vecihi Bey kumandasındaki süvari tümeninin bölgeye ulaşmış olan düşmanın ateşini üzerlerine çekmesi sayesinde Şeria Nehri'nin karşı kıyasına geçebilmiştir (Bozkurt, 2019, s. 30.; Vecihi, 1337, ss. 46-57). Buradan geçenler arasında Vecihi Bey'in Galiçya'da 15. Kolordu Kumandanı sıfatıyla komutanı olan ve o gün 8. Ordu kumandanı olan Cevat Paşa da vardır.

24 Eylül'de İrbid - Dera hattında ricata devam eden orduların artçısı olarak kalan tümen, 7. Ordu Kumandanı Mustafa Kemal Paşa ile koordine hareket etmeye başlamıştır. Vecihi Bey ve

⁴ Ksenophon'un Anabasis adıyla da bilinen ve Pers Prensi Kyros'un ağabeyi II. Artakserkes'e karşı giriştiği harekâta katılan Yunanlı paralı askerlerinin savaş ve eve geri dönüş süreçlerini anlatan meşhur eseridir.

⁵ Bu sürecin öncesinde Ocak-Haziran 1918 tarihleri arasında 6. Ordu'ya bağlı Serköprü Süvari Müfrezesi kumandanlığında bulunan bir Binbaşı Vecihi Bey daha dikkat çekmektedir (Görgülü, 2021, s. 241). Fakat arşivde görünen başka bir vesikada 6. Ordu'nun mütareke sonrası 1 Ocak 1919 tarihli mevcut teşkilat yapısında 5. Kolordusunun 14. Tümeninin yine Binbaşı Vecihi Bey adında bir subayın kumandası altında olduğunun görünmesi, bu kişinin başka bir Vecihi Bey olduğunu göstermektedir (Milli Savunma Bakanlığı Askeri Tarih Arşivi (MSBATA), 110-9-1-10/51-0-65).

⁶ Görgülü (2021), Esat Bey'den bahsetmeksizin yaralanan Mahmut Nedim Bey'in 21 Eylül 1918'de yani bozgun sırasında komutayı Vecihi Bey'e devir ettiğini aktarmaktadır (s. 215). Fakat gerek Von Sanders'in (2013) ve gerekse bahsi geçen tümende görev almış Güralp'in (2006) eserlerinden yola çıkılarak Vecihi Bey'in aktarımının isabetli olduğu sonucuna varılmaktadır.

tümeninin o günden itibaren ordular yeniden birleşinceye kadar Mustafa Kemal Paşa'nın kumandasındaki 7. Orduya bağlı hareket etmeye başladığı görülmektedir (Bozkurt, 2019, s. 82.; Vecihi, 1337, s. 47). 26 Eylül'de Aclun kazasının merkezi İrbid'e varan tümen, bu noktadan sonra iki koldan yürüyüşe geçen ordunun Muzayrib'e hareket eden kolunun takibi ile görevlendirilmiştir. Aynı gün akşamüzeri yola çıkan tümen, Muzayrib'e vardığında, Dera'ya varmış olan 4. Ordu Kumandanı Cemal Paşa'dan telefonla Muzayrib-Şeyhsait-Neva üzerinden demiryolu hattını takip ederek ricat eden ordunun sol yanını koruma emrini almıştır. Ayrıca Vecihi Bey, şimdiye kadar ki hizmetleri sebebiyle ordu komutanı tarafından takdir ve taltif edilmiştir (Güralp, 2006, ss. 14-15.; Vecihi, 1337, ss. 63-64). Muzayrib'te bir gece dinlenen tümen, ordular burada birleştiği için yeniden 4. Ordu emrine girmiştir. Nihai hedefi 4. Ordunun karargâh kuracağı Şam'a 10 km. mesafedeki Kisve olan yürüyüş, öncü şeklinde 27 Eylül'de başlamış ve tümen kendilerini taciz eden Arap isyancılarla mücadele ederek ilerlemeye çalışmıştır. İngiliz birliklerinin de paralel ilerlemesi, süvari tümeninin koruduğu sol cenahın öneminin anlaşılması açısından önemlidir. Tafas'ta yerli asillerle yaşanan mücadele sonrası, daha evvel bu bölgede mutasarrıf vekilliği yaptığından Şeyh Meskin'deki tanıdıklarından bilgi alan Vecihi Bey, İzra'da bulunan 4. ve 8. Ordu kumandanlarına asillerle ilgili mevcut durumu izah etmiştir. Bunun üzerine kumandan tarafından Neva güzergâhında planlanan yürüyüş iptal edilerek tümenin ertesi gün (28 Eylül) sabah saat 5'te İzra istasyonunda yürüyüşe hazır olması emredilmiştir. Burada tümene, dağılan ordulardan toparlanan bir süvari alayı daha ilave edilmiştir. Bu alayın kumandanı olan Arap asıllı Abdülğani Bey, daha sonra Ğabağeb İstasyonunda alayını terkle firar etmiştir. İzra istasyonuna karargâhların Şam'a nakli için saat 6'da gelmek üzere bir tren sipariş edildiği, bu sebeple süvari tümeninin hareketini bir saat tehir ederek eğer bu tren belirlenen saatte gelmezse 4. ve 8. Ordu karargâhlarıyla birlikte yürüyüşe geçeceği bildirilmiştir. Bu sebeple beklemede kalan tümen, ilaveten trenin gelmesine rağmen karargâhların yüklenmesini de beklemek durumunda kalmıştır. Bu esnada Vecihi Bey'in aktardığına göre 4. Ordu kurmay başkanı olan Alman subayı⁷ tarafından İngiliz kuvvetlerinin Kuneytire'yi geçtikleri, yani paralel yürüyüşle Şam'a yaklaştıkları bildirilmiştir. Bu sebeple tümenin yürüyüş güzergâhı yeniden değişmiş ve Mahce-Ğabağeb hattını takiple 29 Eylül'de Kisve'de bulunması emredilmiştir (Güralp, 2006, s. 19.; Vecihi, 1337, ss. 70-72). Tren hareket ettiğinde buraya yakın bir noktada karargâhını kuran Mustafa Kemal Paşa, Vecihi Bey ile görüşerek daha evvel ordunun sol yanını korumakla vazifeli süvari tümeninin doğrudan Şam'a doğru hareket etmesi emrini aldığı duyunca müteessir olmuş ve Vecihi Bey'den mümkün mertebe yine ordunun sol kanadını korumasını istemiştir. Bu detay 4. ve 8. Ordu kumandanlarının Şam'a doğru trenle hareket ettiği sırada Mustafa Kemal Paşa'nın hala ricat hattında kuvvetlerinin başında olduğunu göstermesi açısından önemlidir. Tümen bu emri de yerine getirecek şekilde yeniden yürüyüşe geçerek hem yerlilerin hem de İngiliz uçaklarının saldırısı altında gece Ğabağeb İstasyonuna ulaşmıştır. Birkaç saat istirahat sonra yeniden hareketle 29 Eylül öğleden sonra Kisve'ye varmışlardır. Daha evvel kararlaştırıldığı üzere 4. Ordunun burada karargâhını kurmayıp Şam'da Viktorya Otel'i'ni karargâh olarak belirlediğini gören Vecihi Bey, tümeni burada bırakarak emir almak üzere Şam'a bir emir subayı göndermiş ve beklemeye başlamıştır. Fakat Arap asıllı olan Binbaşı Şamlı Mahmut adındaki bu emir subayı ne geri dönmüş, ne de bir daha görülmüştür (Güralp, 2006, s. 21).

Akşama kadar aç halde emir bekleyen tümen, tam Şam'a doğru hareket etmek üzereyken 4. Ordudan bir emir subayı gelerek herkesin yerinde kalmasını ve vazifesine devam etmesini emretmiş, Şam'ın ise savunulacağı bildirilmiştir. Kisve'den Rabva/Rive Boğazı'na kadar olan bölgeyi Mustafa Kemal Paşa'nın 7. Ordusuna bağlı 3. ve 20. Kolordular müdafaa edecektir. Vecihi Bey'in süvari tümeni de İzra'da kendisine dâhil edilen alayı Şam'a gönderdikten sonra Sasa istikametinden gelen düşmanı karşılayarak bahsi geçen kolordulara zaman kazandıracaktır (Güralp, 2006, s. 21.; Vecihi, 1337, s. 78). İleride Milli Mücadelenin, Mustafa Kemal Paşa'dan sonra önemli isimleri olacak olan bu kolordu komutanları şunlardır; 3. Kolordu Komutanı Miralay İsmet (İnönü) Bey ve 20. Kolordu Komutanı Mirliva Ali Fuat (Cebesoy) Paşa (Görgülü, 2021, s. 216). 30 Eylül şafağından evvel Sasa yolunu tutan tümen bu esnada erzak ve diğer ihtiyaçları yönünden takviye edilememiştir. Hava aydınlanınca İngiliz bombardımanına maruz kalan tümen, şimdiye kadar vermediği zayıyatı vermiştir (Güralp, 2006, s. 22). Toparlandıktan sonra yürüyüşe devam eden tümen, Eşrefiye Çiftliği civarında

⁷ Vecihi Bey'in bahsettiği Alman subayın kim olduğu netleştirilememiştir. Zira bahsedilen 4. Orduda o sırada kurmay başkan bir Türk subayıdır (Görgülü, 2021, s. 213).

iken Vecihi Bey, 3. Kolordu Kumandanı İsmet Bey tarafından karargâha davet edilerek mıntıkasındaki Artoz'u korumakla vazifelendirilmiştir. Karargâhta iken 3. Kolordunun I. Tümen kumandanı Alman Yarbay Guhr tarafından gönderildiğini söyleyen bir emir subayı gelmiş ve kolordu kumandanına kendisini tanıttıktan sonra ordu kumandanının birliklerin derhal kuzeye çekilmesini emrettiğini aktarmıştır. Fakat sebep belli olmadığından Kolordu Kumandanı İsmet Bey, Vecihi Bey'e, *"Ben bu emrin aslını öğrenir seni haberdar ederim"*, diyerek vazifesi başına göndermiştir. Vecihi Bey ve tümeni Artoz'a yaklaştıklarında çekilen birlikleri görmüşler ve keşifleri sonucu İngilizlerin Artoz'a yaklaştıklarını anlamışlardır. Vecihi Bey, bunun üzerine Artoz'a karşı makineli tüfekle takviye ettiği bir bölüğü bırakarak tümenini Eşrefiye Çiftliği'ne geri çekmiştir. Bu esnada 3. Kolordu kumandanından Şam'a doğru çekilirken cephe ve kanatların keşfi ile düşman temasının korunması yönünde başka bir emir gelmiştir. Ayrıca çekilmekte olan bir piyade taburu ile sahra bataryasına da yardım edilmesi istenmiştir (Vecihi, 1337, ss. 80-83). Bu sahra bataryası saat 11 civarı Artoz karşısında konuşlanan bölüğün yanından geçerken elinde kalan son beş mermisini de burada ateşleyerek Artoz'daki zayıf düşman birliğinin ilerlemesine mani olmuştur (Güralp, 2006, s. 23).

Buradan 20. Kolordunun sağ yanını açmak gayesiyle Cebel-i Esved'i tutan sağ kanata destek veren süvari tümeni düşmanla temasa geçmiş fakat bu esnada Rive Boğazı düşman tarafından tutulmuştur. Üstelik sağ kanadı tutan 53. Tümen mevzilerini terk etmeye başlayınca işin seyri değişmiştir. Vecihi Bey tarafından 53. Tümen komutanına bir subay gönderilerek eğer Cebel-i Esved terk edilecekse kendi süvari tümenine at binecek zamanı sağlaması istenmiş fakat bu esnada İngiliz güçlerince sağdan kuşatılmışken arkadan da çevrilme riski baş göstermiştir. Bunun üzerine Vecihi Bey, hem kendi askerleri hem de düşman baskısı altında kalmıştır. Yalnız kaldıklarını gören tümendeki subaylardan bazıları eğer toptan ateş hattından çekilmek kabil değilse kaçabilecek olanlara müsaade verilmesini talep etmişlerdir. Bu sırada 53. Tümen'den haber getiren subay⁸ ise bu tümenin komutanının cephanesiz kaldıklarından ricat eden askerlerini kontrol edemediğini bildirmiştir. Bu durumda ilgili tümen'den boşalan noktayı düşman kontrol etmeden evvel süvari tümeninin mevcut yerinden çıkarılması zarureti doğmuştur. Aksi halde süvari tümeninin dört taraftan kuşatılması riski bulunmaktadır. Düşman tarafından 53. Tümenin boşalttığı bölge işgal edilince Vecihi Bey ve tümeni Eşrefiye Çiftliği civarında sıkışıp kalmıştır. Son olarak Artoz karşısına konuşlanan bölüğü de geri çağıran Vecihi Bey, burada emrindeki kumandanlarla bir görüşme yapmıştır. Vecihi Bey, anılarında Rabva Boğazı tutulduğunda Şam'ın akıbetinin çoktan belli olduğunu, tek çare olarak Duma üzerinden Nebek yoluyla Humus'a gitmenin kaldığını yazmıştır. Lakin Duma yolu da tutulmuştur. Teğmen Şerif Bey, Vecihi Bey'in kendisine şöyle dediğini aktarmaktadır:

"Durumu görüyorsun. Her taraftan kuvvetlerimiz Şam'a gelip geçtiler. Düşman Rabva Boğazı'nı kesti. Önemli bir Arap kuvvetiyle Faysal'ın da Şam'ın doğusundan dolaşarak kuzeyde bulunan Duma yolunu kapattığı haber alındı. Bizim için iki yol kaldı. Ya karşımızdaki insanlara teslim olmak ya da Duma'daki bedevilerle çarpışarak yol açmak. Duma'ya hareket edersek bu yorgun erler ve hayvanlarla tabii yenileceğiz. Sonuçta hepimiz Araplar tarafından çırılçıplak oluncaya kadar soyulup büsbütün rezil olacağız. Eğer karşı koymadan İngilizlere teslim olursak, Şam'ın içinde bulunan şahsi eşyalarımızı kurtarabiliriz. Bu hareketimizin sorumluluğunu ben üzerine alıyorum. Artık tümen son görevini yapmıştır. Bu durumda artık hiçbir şeye gücü yetmemektedir." (Güralp, 2006, s. 24)

Tümenin 6. ve 8. Alaylarının kumandanlarının görüşü de bu yönde olmuştur. Bu durumun izah edildiği tümendeki subaylar arasında da muhtelif fikirler ortaya atılmıştır. Vecihi Bey ve subayları tam da bu durumu görüşürken 3. Kolordu Kumandanı İsmet Bey'in emir subayı gelerek Cebel-i Esved'e taarruz eden düşmanın durdurulduğunu ve süvari tümeninin bulunduğu yerden ayrılmamasını tebliğ etmiştir. Tümen Kumandanı Vecihi Bey, bunun üzerine teslim olma fikrinden vazgeçerek sabretmekten başka çare olmadığını bildirip son tertibatlarla meşgul olmuştur. Lakin Şerif Bey, makineli tüfek tertibatından başka bir hamle yapılmadığını aktarmaktadır (Güralp, 2006, s. 25). Üzerlerine gelen Hintli süvari bölüğü ile son muharebesini yapan tümen, Şam'ın da düştüğü 30

⁸ Bu subayın Talat Paşa'nın kayınbiraderi Hayreti Bey olduğunu Vecihi Bey, hatıralarında yazmaktadır (Vecihi, 1337, s. 84).

Eylül’de akşama doğru 26 subay ve 85 neferiyle esir düşmüştür. İlâveten tümen emrindeki Yıldırım Ordular Grubunun 90-100 atlı kadar kuvvete sahip süvari bölüğü ve bataryası da esir edilmiştir. Vecihi Bey, bu son emrin getirdiği sonucu anılarında tümenin mevcut şartlarda düşmana teslimi olarak yorumlamaktadır (Güralp, 2006, s. 38.; MSB, Vecihi Bey Şahsi Dosyası.; Vecihi, 1337, s. 87). Buna rağmen tümenden iki bölük, askerleri ile birlikte buradan kurtulmayı başarmışlardır. Bu sebeptendir ki kurtulan bölük komutanlarından birisi olan Şerif Bey, tümenin istese esarete düşmeden gerekirse daha fazla dolaşarak Humus’a ulaşabileceğini iddia etmiş, bu halin müsebbibi olarak da aslında bir süvari olmayan ve elinden geleni yapan tümen komutanından ziyade alay kumandanlarını göstererek durumu zaaf olarak değerlendirmiştir (Güralp, 2006, ss. 37-38). Şerif (Güralp) Bey, eğer ricat esnasında 3. Süvari Tümeni az da olsa hizmet edebildiyse, bunun Vecihi Bey’in gayret ve katkıları sonucu meydana geldiğini de ilave etmektedir (Güralp, 2006, s. 5). Gelişen süreçte artık esarete düşmüş olan Vecihi Bey’in durumu Harbiye Nezaretine “kayıp” olarak rapor edilmiştir (MSBATA, 110-9-1-10/ 181-0-79).

4. Cihan Harbinden Sonra Vecihi Bey

Vecihi Bey’in esareti Seydibeşir Esir Kampında geçmiştir. Resmi kayıtlarda esaretten 25 Mayıs 1920’de dönmüş olarak görünmektedir (MSB, Vecihi Bey Şahsi Dosyası.; Toker ve Aslan, 2009, s. 296). Fakat 1919 yılı Meclis-i Mebusan seçimlerinde Kütahya’dan mebus aday olarak görünmesi dönüşünün daha evvel olduğunu ama kayıtlara bir şekilde 25 Mayıs olarak geçtiğini göstermektedir. Zira mebus adaylığı ile ilgili bahsedilen bu evrak 7 Kasım 1919 tarihlidir. Erkân-ı Harb Binbaşısı Vecihi Bey, oldukça ünlü isimlere rakip olarak⁹ Kütahya’dan mebus namzetliğini açıklamıştır (BOA DH. ŞFR. 650/86). Fakat mebus seçilememiştir.

15 Ocak 1920 tarihli bir evraka göre Vecihi Bey’in esaretten döndükten sonra İstanbul’da Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye (Genelkurmay) 5. Şubesinde görev yaptığı ve bu tarihte izinli olarak Kütahya’da iken bir ay müddetle hava değişimine çıkmasının uygun görüldüğü yazılıdır (MSBATA, 110-9-1-10/ 207-0-80). Bu belge de esaretten 25 Mayıs 1920’den çok daha önce döndüğünü ve resmi kaydın hatalı olduğunu göstermektedir. Şahsi dosyasına göre Vecihi Bey, İstiklal Savaşı sürecine dâhil olmamıştır (MSB, Vecihi Bey Şahsi Dosyası).

Vecihi Bey, 1921 yılı itibariyle anılarını yayınlamaya başlamıştır. Önce o sene, çalışmamızda da bolca istifade edilen “Cihan Harbine Ait Hatıralarımdan: Filistin Ric’ati” adlı eserini Matbaa-i Askeriye’de yayınlamıştır. Hemen ardından 3 Aralık 1921 ila 16 Şubat 1922 tarihleri arasında da Tevhîd-i Efkâr gazetesinde Galiçya anılarını seri halinde¹⁰ kaleme almıştır.

Nihayet Vecihi Bey, İstanbul açığında iken 2 Ekim 1923’te 22 sene 10 ay 1 günlük toplam fiili vazife süresine bir sene Balkan Savaşından, beş sene de Cihan Harbinden ilave edilerek kurmay binbaşı rütbesiyle emekliye sevk edilmiştir. 1153 kuruş olarak hesap edilen emekli maaşı Kütahya emvalinden tahsil edilecek şekilde kaydedilmiştir. Son zamanlarını Bursa’da geçirdiği anlaşılan Vecihi Bey, genç sayılacak bir yaşta, 19 Ocak 1925’te eceliyle orada vefat etmiştir (MSB, Vecihi Bey Şahsi Dosyası.; Toker ve Aslan, 2009, s. 296). Öldüğünde henüz 42 yaşındadır. Mezarı günümüzde kayıptır. Elde edilen fotoğraflarından Vecihi Bey’in kılıçlı gümüş imtiyaz madalyası, kılıçlı gümüş liyakat madalyası, Alman Demir Salip ve Avusturya nişanlarına sahip olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca 1914 yılı itibariyle dördüncü rütbeden Mecîdî nişanı sahibi olduğu görünmektedir (Ordu Salnamesi, 1330, s. 148).

5. Vecihi Bey’in Cihan Harbi Hatıraları ve Önemi

Vecihi Bey’in yukarıda bahsedilen gazete yazılarından hariç iki adet yayınlanmış hatıratı bulunmaktadır. Bunlar Galiçya ve Filistin Cephelelerine dair kıymetli eserlerdir. Çanakkale’ye dair ise yazacağından bahsettiği (Vecihi, 1337, s. 9) hatıratını ya yazamamış yahut yazsa da yayınlamaya

⁹ Kütahya adayları arasında Ferit (Tek) Bey, Akif Paşazâde Ali Süha (Delilbaşı) Bey, Hocaâde Rasih Efendi, Kastamonu Vali Vekili Cemal Bey, Altızâde Topçu Mirlivası Abbas Paşa ve Mimar Kemalettin Bey gibi kişiler vardır (BOA DH. ŞFR. 650/86).

¹⁰ Vecihi Bey, Galiçya anılarını “15. Kolordumuz Galiçya’da Zlota Lipa Kenarında Bir Sene” başlığı ile Tevhîd-i Efkâr’ın 3 Aralık 1921 ila 16 Şubat 1922 tarihleri arasındaki nüshalarında 56 bölüm halinde yayınlamıştır (Malkoç, 2015, s. 652).

fırsatı olmamış olmalıdır. Torunu Cem Tekdağ'a göre Çanakkale Cephesi hatıralarına dair geride ailesine kalan herhangi bir metin bulunmamaktadır. Gazete yazılarından hareketle sürekli yayınlar içinde zamanla yeni yazılarının da keşfedilebileceği ihtimal dâhilindedir. Vecihi Bey'in hatıralarında göze çarpan en belirgin özellik, içeriklerinde cephe hareketlerinden ziyade içinde bulunulan durumun başından sonuna kritiği, olumsuz noktalarının eleştirisi ve bunlara öneriler şeklinde gelişen metinler olmasıdır.

Vecihi Bey'in ilk eseri olan Filistin/Suriye anıları, Cihan Harbi esnasında bu cephede yaşanan bazı olayları gözler önüne sermesi, getirdiği eleştiriler, kumanda ettiği süvari tümeniyle birlikte ricat esnasındaki faaliyetleri ve bu cephede yer alan bazı kumandanlara dair değerlendirmeleri açısından son derece orijinal bir eserdir. Ayrıca bu metin ilk yazılan Cihan Harbi hatıralarındandır. Bu eser evvelce “Cihan Harbine Ait Hatıralarımdan: Filistin Ric'atı” adıyla ve “Erkân-ı Harbiye Binbaşısı Vecihi” imzasıyla rumi 1337 ve miladi 1921 senesinde İstanbul'da eski harflerle Askeri Matbaada basılmıştır. 1977'de Emekli General Burhanettin Hünoğlu tarafından daktilo ile transkripsiyon olarak hazırlanan eser ATASE Kütüphanesine konulmuş fakat ayrıca basılmamıştır (Güralp, 2006, s. VII). Daha sonra Çulcu (1993) tarafından yeni harflerle hazırlanarak “Erkân-ı Harb Binbaşısı Vecihi Bey'in Anıları: Filistin Ricatı” adıyla yayınlanan eser hızlıca tükenince, aynı yazarın “Arşivi Kaybolan Savaş” adlı çalışmasında bu kez de ek olarak yeniden yayınlanmıştır (Çulcu, 2009, ss. 215-276). Eser son olarak Kara (2011) tarafından günümüz Türkçesine sadeleştirilerek, lakin “Kalbimi Filistin'e Gömün” gibi eserin mahiyetinden uzak bir isimle ve Filistin tarihine dair kısa bir değerlendirmeye birlikte tekrar basılmıştır.

Eserin bize göre en önemli özelliği Anadolu'da Milli Mücadele devam ederken, bu hareketin lideri olan Mustafa Kemal Paşa'ya ve Milli Mücadele ordularının kumandanlarına dair olumlu görüşler bildirmesidir. Mustafa Kemal Paşa'nın ricat eden orduları başarıyla toparlaması, ordudaki Alman nüfuzuna karşı gerektiğinde gözünü budaktan sakınmaması, yerinde ihtarları, ordusunun başında hareket edişi gibi üstün kumanda faaliyetleri övülmüştür. Ayrıca İsmet Paşa'dan evvel Milli Mücadele'de Garp Cephesi kumandanı olan Ali Fuat Paşa (Cebesoy) hakkında oldukça olumlu görüşlere de yer verilmiştir. Öte yandan son olarak kumandasına girdiği ve esarete düşünceye kadar irtibatla kaldığı Miralay İsmet Bey (Inönü) ve ileride Garp Cephesi kurmay başkanı olacak olan Miralay Asım Bey (Gündüz) hakkında da bilgiler barındırmaktadır. Anılarının sunuşunda, Cihan Harbi hakkında yabancı ülkelerde pek çok hatırat sıcağı sıcağına yazılmışken bizde bu konuda zayıf kalındığına vurgu yapan Vecihi Bey, “*Belki arkadaşlarımızdan birçokları Anadolu'da Milli Mücadele ile meşgul olmasaydı, bizde de şimdiye kadar harbe ait birçok eserler yayınlanmış bulunurdu*”, diyerek bunun nedenini yine kendisi izah etmeyi tercih etmiştir (Vecihi, 1337, s. 5). Vecihi Bey, asıl gaye olarak ise, “*Hatıratımın yayınına bilhassa Filistin Ric'atından başladım. Çünkü teyakkuz ve intibâa muhtaç olduğumuz şu zamanda zafer destanlarının bizi yeniden kendimizden geçmeye sevk etmesinden korktum*”, demektedir (Vecihi, 1337, s. 9). Okuyucularını adeta bir Ahmet Resmî Efendi edasıyla¹¹ geçmiş zaferlerin kuru hamaset hikâyelerinden uzağa, ayakları yere basan bir gerçekçiliğe davet etmektedir. Bu yaklaşım bizce oldukça önemlidir.

Vecihi Bey'in Filistin anılarının önemli bir diğer özelliği ise, bir tümen komutanı sıfatıyla askeri harekât anlatımından ziyade orduya ve başkumandanlığa, ordudaki Alman nüfuzuna ve dayattıkları müşterek gayeye, iaşe ekseninde lojistik sorunlarına yönelik ağırlıklı anlatımıdır. Ordunun Alman idealleri peşinde Galicya'dan Romanya'ya ve Makedonya'ya sürüklendiğini iddia eden Vecihi Bey, “*Hint yollarını kapamak için Tih Sahrasının kızgın çöllerini aşan, Irak'a, İran'a seferler açan, vatanı hududunda müdafaa etmek istemeyen biz değil miydik?*”, diyerek eleştirisini detaylandırıp, “*Müşterek gaye uğruna tarumar olan devletimizin öz Türk'e ait topraklarını kurtarmakla, milli gelecek için çarpışmakla meşgulüz*”, diyerek Milli Mücadele içinde bulunulan duruma bağlamaktadır (Vecihi, 1337, ss. 8-9). Ordunun sık sık içinde bulunduğu durumu betimleyerek olumsuz şartlara vurgu yapmıştır. Arap asilerin İngilizlerle işbirliği yaparak Türk askerlerini arkadan vurmaları, Almanların tren ve diğer vasıtalar üzerindeki tahakkümü sebebiyle Türk askerlerinin olanaklardan iyi şekilde

¹¹ Ahmet Resmî Efendi (2011), Hulâsatü'l-İ'tibâr adlı 1768-1774 Osmanlı-Rus Savaşını anlattığı eserinin giriş kısmında gerçeklikten uzak ve içi boş hamasi sözlerin devlete ve millete verdiği zararı çok acı bir şekilde izah etmiştir (s. 47-48).

yararlanamaması, menzillerde tonlarca hububat varken kimi birliklerin bunlardan istifade edip, kimilerinin açlıkla imtihan olduğunu gayet canlı aktarmaktadır. Öte yandan bölgede görülen Türk karışıklığının örneklerini de veren Vecihi Bey, adı ordu olmasına rağmen son demde aslında birer tümen halindeki askeri varlığın son tanelerinin o topraklarda yere serpilmesine acı ifadelerle dikkat çekmektedir.

Vecihi Bey bu hatıratı, ana hatlarıyla Nablus Muharebesi sonrası ricat esnasında başında bulunduğu süvari tümeni ile faaliyetlerini aktarıyor olsa da, aslında ordunun son zamanlardaki kötü vaziyetine dair önemli bilgiler de vermektedir. Örneğin tümen komutanı düzeyinde bir kurmay subayın yaşadığı Alman nüfuz rahatsızlığını da gözler önüne sermektedir. Filistin Cephesinin çöküşü ve Şam'ın düşüşünün baştan mukadder olduğuna da vurgu yapan Vecihi Bey, buna tevessül edilmemiş olsa ordumuzun Halep'te bir savunma hattı kurmasının işten bile olmadığını vurgulayarak anılarını tamamlamaktadır (Vecihi, 1337, s. 90).

Esir olduğundan bahseden Vecihi Bey'in buna dair detay paylaşmaması da dikkat çekicidir. Vecihi Bey'in anıları, son yıllarda özellikle Arap asilerin ihanetlerine vurgu yapmak için sık sık başvurulan bir kaynak olmuştur. Fakat bundan önemlisi bizce yukarıda bahsettiğimiz önemli özelliklerin yanında Türk Ordusunda yaşanan imkânsızlıklar ve buna bağlı olarak askerin üzerinde oluşmuş olumsuz havayı çok iyi gözler önüne sermesidir. Bu sebeple hem bu cephe üzerine çalışanların, hem de savaşa ibret gözüyle bakmak isteyenlerin bu eseri muhakkak tetkik etmesinin faydalı olacağı kanaatindeyiz.

Vecihi Bey'in diğer matbu hatıraları ise basın yoluyla yayınlanmış olan Galiçya Cephesi anılarıdır. Bu hatıralar Galiçya Cephesine dair yazılmış ilk Türk hatıratı olma özelliğini taşımaktadır. Zaten bu cepheye dair hatıraların azlığı da malumdur. Vecihi Bey, Galiçya'da bilahare Milli Mücadele'de 2. Ordu kumandanı olan Yakup Şevki Paşa'nın kumandasında bulunmuştur. Balkan ve Cihan Harbi esnasında Milli Mücadelenin önemli pek çok ismi ile yolu kesişen Vecihi Bey, bu hatıralarında da eleştirisel üslubunu muhafaza etmektedir. Özellikle yine Almanlara karşı olumsuz görüşleri yanında, Almanların bazı hareketlerini de övmektedir. Örneğin Alman Ordusundaki eğitim, disiplin, uzmanlık ve terfi mekanizmasının olması gerektiği gibi işlemlerini öne çıkarmaktadır (Malkoç, 2015, ss. 678-679). Hatta öyle ki bu cepheyle ilgili gördüğü ileri askeri ve teknolojik teknikleri, geçici süreyle geldiği İstanbul'da diğer Türk subaylarının da deneyim edinmesi gerekliliğini düşündüğünden bazı kişilere aktarmıştır (Malkoç, 2015, s. 672). Türk Ordusundaki taltif mekanizmasını sık sık eleştirdiğinden hatıralarında hususi olarak onurlandırmak istediği pek çok ismi de zikreden Vecihi Bey, taltif konusunda gereken özeni göstermediğinden bahisle Miralay Yakup Şevki Bey'i (Subaşı) de eleştirmektedir.

Anılarında birlikte savaşmış Alman ve Avusturya ordularına dair gözlemlerini de paylaşan Vecihi Bey, Türk Kolordusunun bu ortamda fedakârca hizmet ederek kanını akıttığını ve Türk adını yücelttiğini aktarmaktadır. Öte yandan özellikle Galiçya Cephesine hareket öncesi konakçı olarak görevlendirildiği kısımları aktarırken Türk Başkumandanlığına yönelik yine ciddi eleştiriler yöneltmektedir. Özellikle bu yolculuk sırasındaki gözlemlerinden Belgrat'ta sezinlediği Türk düşmanlığı ve Budapeşte'de gördüğü Türk sempatisi anlatıları oldukça dikkat çekicidir (Malkoç, 2015, ss. 654-660). Kolordunun 19. Tümen komuta kademesinin, cepheye Budapeşte'de kıyafet diktirmek bahanesiyle tümen harbe girmek üzereyken hala gelmemiş olmaları gibi ilginç detaylar da veren Vecihi Bey, ayrıca sosyal imkânların bolluğundan, askeri gazinolardan ve eğlencelerden de bahsederek az bilinen detaylar aktarmaktadır. Tasfiye-i Rütbe-i Askeriye (Askeri Rütbelerin Tasfiyesi) Kanunu sonucu kıta yüzü görmemiş ve masabaşı oturmakla mesai tüketen askerlerin birliklere kumanda eder hale gelmelerini de eleştirmektedir. Anıların bu denli muhtelif noktalara dokunmasına rağmen bugüne dek yeni harflerle halen yayınlanmamış olması ise ayrı bir dikkat çekici noktadır¹².

Galiçya hatıraları, Malkoç tarafından tanıtılmış (2015) ve ayrıca kendisinin bir diğer çalışması olan "Müttefik Algısı" (2017) isimli kitabında da kullanılmıştır. Anıların bir bütün halde günümüz

¹² Vecihi Bey'in Galiçya Cephesi anılarını tanıtan Doç. Dr. Eminalp Malkoç ile Aralık 2020'de e-posta üzerinden gerçekleşen görüşmemizde anıları yayına hazırladığını iletmişti. Bu anılar bir bütün halinde halen yayınlanmamıştır.

harfleriyle basımı gerçekleştirildiğinde son derece sınırlı neşriyat bulunan bu cephe literatürüne önemli katkı sağlayacağı ve getirilen eleştirilerin yeni tartışmalara kapı aralayacağı açıktır.

Sonuç

Kurmay Binbaşı Vecihi Bey, 1906'da Harp Akademisi'nden mezun olduktan sonra Balkan Harbi'ne kadar geçen sürede çeşitli askerî ve mülki görevlerde bulunmuş, 1909 Havran Dürzi İsyanı sırasında mutasarrıf vekili olarak görev yapmıştır. Bu atama için düzenlenen yazışmalarda kendisinden övgüyle bahsedilmesi, çevresinde parlak bir subay olarak tanındığını gösterir. Balkan Savaşı'nda Yanya hattında, 23. Tümen'in kurmay başkanı olarak görev yapmış; Gribova Muharebesi'nde kritik bir sevk hatası sonucu elde edilen başarının kalıcı olmamasına neden olmuştur. Ancak ordu içindeki genel eğitimsizlik ve komuta zafiyetleri nedeniyle kendisi doğrudan bir suçlama ile karşılaşmamıştır.

Cihan Harbi'nde önce Çanakkale Cephesi'nde 15. Fırka'nın kurmay başkanı olarak görev yapan Vecihi Bey, ardından 15. Kolordu ile Galiçya Cephesi'ne gönderilmiştir. Burada hem konakçılık gibi önemli bir görevi üstlenmiş hem de harekât şube müdürü olarak kolordunun kurmay heyetinde yer almıştır. Bu cephede, Türk Ordusunu müttefik ve düşman ordularla kıyaslama fırsatı bulan Vecihi Bey, cephenin amacını ve Alman etkisini sorgulamıştır. Türk ordusundaki terfi ve taltif mekanizmasını eleştiren Vecihi Bey, tecrübesiz subayların ordudaki tasfiyeler sonucu kumandanlıklara getirilmesine bir eleştiri getirmişse de, Milli Mücadele'yi zaferle sonuçlandıran kadroların bu sayede Osmanlı Ordularında yükselip kendilerini gösterdiklerini gözden kaçırmış görünmektedir.

Vecihi Bey'in Cihan Harbi'ndeki son görevi, bozgunla sonuçlanan Filistin-Suriye Cephesi olmuştur. Süvari sınıfından olmamasına rağmen 3. Süvari Tümeni komutan vekilliğine getirilmiş; Nablus Muharebesi sonrası çekilen birliklere destek olan bu tümene son ana kadar komuta etmiştir. Anılarında, bu dönemde Mustafa Kemal Paşa'nın liderlik vasıflarına dikkat çeken Vecihi Bey'in, bu gözlemlerini Milli Mücadele sürerken yayımlamış olması dikkat çekicidir. Ayrıca Milli Mücadele'nin Garp Cephesi komutanları olan Ali Fuat Paşa ve İsmet Paşa ile aynı cephe kurmay başkanı Asım Bey hakkında önemli bilgiler vererek bu kadroların nasıl şartlardan geçerek olgunlaştığını göstermiştir. Bu vesileyle Filistin bozgununda orduya hâkim olan Mustafa Kemal Paşa'nın hali hazırda lideri olduğu Milli Mücadele için bir güven algısı oluşturmaya çalıştığını düşünmek yanlış olmayacaktır. Filistin Cephesi'nde ise Vecihi Bey'in Alman etkisine yönelik eleştirileri daha da belirginleşmiştir.

Vecihi Bey'in yayımlanan hatıralarında, askerî planlardan çok yaşanmışlıklar üzerinden yapılan eleştiriler ön plandadır. Cihan Harbi süresince orduların yanlış yönlendirilmesi, Arap isyanı, iase sorunları ve Alman tahakkümüne rağmen Türk askerinin üstün çabasını sıkça vurgulamıştır. Eleştirilerinin amacını da açıklayan Vecihi Bey, ibret nüshaları bırakmak için yazdığını belirtmiş ve birçok ismi de anılarında anarak onurlandırmıştır. Şam'da esaretle sonuçlanan aktif cephe hayatı, tümeninin esir düşmesi sebebiyle bazı eleştirilere maruz kalsa da son ana kadar görevini yerine getirmeye çalıştığı anlaşılmaktadır. 1919'da Kütahya'dan mebus adaylığı sonuçsuz kalsa da, bu girişiminin de eleştirilerindeki milli hislerin baskınlığından yola çıkılarak hizmet amacı taşıdığı kanaati oluşmaktadır. Söz verdiği hatıralardan Filistin ve Galiçya anılarını kaleme almış, Çanakkale'ye dair notları ise ya yazılamamış ya da henüz ortaya çıkarılamamıştır. 1925'te genç sayılabilecek bir yaşta vefat eden Vecihi Bey, geride eserleriyle yaşayan bir isim bırakmıştır.

Kaynakça

Arşivler

Devlet Arşivleri Osmanlı Arşivi (BOA):

Bâb-ı Âlî Evrak Odası (BEO): 3456/259133; 3791/284274.

Dahiliye Muhaberât-ı Umûmiye İdaresi (DH.MUI.): 79/22; 22/36.

İrade Dahiliye (İ.DH.): 1483/22.

Dahiliye Siyasi Kısım (DH.SYS.): 28/1.

Dahiliye Şifre (DH.ŞFR.): 650/86.

İclâl ve Tunca Örses Şahsi Fotoğraf Arşivi

Milli Savunma Bakanlığı Askeri Tarih Arşivi (MSBATA)

İstiklâl Harbi (1919-1923): 110-9-1-10/ 207-0-80; 110-9-1-10/51-0-65; 110-9-1-10/ 181-0-79.

Milli Savunma Bakanlığı Arşivi (MSB)

Vecihi Bey Şahsi Dosyası: E-36511188-280.08-356485.

Tekdağ Ailesi Fotoğraf Arşivi

Süreli Yayınları

Cumhuriyet, 29 Ekim 1959, s. 2.

Milliyet, 29 Ekim 1959, s. 2.

Milliyet, 18 Ocak 1977, s. 10.

Milliyet, 16 Ocak 1979, s. 14.

Tanîn, 25 Ağustos 1326, ss. 3-4.

Telif ve Tetkik Eserler

Ahmet Resmî Efendi. (2011). *Hulâsatü'l-İ'tibâr*. yay. haz. Osman Köksal. Ankara: Gazi Kitabevi.

Arıkan, İ. (2010). *Osmanlı Ordusunda Bir Nefer*. İstanbul: Timaş Yayınları.

Bozkurt, C. (2019). *Birinci Dünya Savaşı'nda Filistin-Suriye Cephesinin Çöküşü*. Ankara: Altınordu Yayınları.

Çanakkale Muharebeleri'nde Zâbitân İzlenimleri. (2017). yay. haz. Burhan Sayılır & Murat Karataş & Barış Borlat. İstanbul: Üsküdar Belediyesi Yayınları

Çulcu, M. (2009). *Arşivi Kaybolan Savaş*. İstanbul: Kastaş Yayınevi.

Çulcu, M. (1993). *Erkân-ı Harb Binbaşısı Vecihi Bey'in Anıları Filistin Ricati*. İstanbul: Arba Yayınları.

Ertuna, H. (1983). *Balkan Harbi'nde Yanya Savunması ve Esat Paşa*. Ankara: Genelkurmay Basımevi.

Görgülü, İ. (2021). *On Yıllık Harbin Kadrosu 1912-1922*. Ankara: TTK.

Gültaş, S. (2020). Bir Biyografik Kaynak Olması Bakımından Bahâr-ı Şemsî. *Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi*, 7(17), 87-118. <https://doi.org/10.17822/omad.2020.150>

Güralp, Ş. (2006). *1918 Yılında Türk Ordusunun Filistin ve Suriye'den Çekilişinde 3ncü Süvari Tümeninin Harekâtı*. yay. haz. Zekeriya Türkmen & Fatma İlhan. Ankara: Genelkurmay Basımevi.

Heyet. (1997). *Birinci Dünya Harbi'nde Türk Harbi, Çanakkale Cephesi Harekâtı V. Cilt 1,2,3 Kitapların Özetlenmiş Tarihi*. Ankara: Genelkurmay Basımevi.

- Hızlı, M. (1999). Osmanlı Dönemi Bursa Mezarlıkları. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 8 (8), ss. 135-147.
- Kaplan, Ç. (2019). *Mehmet Şefik (Aker) Bey: Çanakkale ve Galiçya Cephelelerindeki ve Türk İstiklal Harbindeki Faaliyetleri (1915-1922)*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kara, İ. (2011). *Kalbimi Filistin'e Gömün*. İstanbul: Yediveren Yayınları.
- Malkoç, E. (2015). Vecihi Bey'in Gölgede Kalmış Birinci Dünya Savaşı Anıları: 15. Kolordumuz Galiçya'da – Zlota Lipa Kenarında Bir Sene. *100. Yılında I. Dünya Savaşı Uluslararası Sempozyumu Bildiriler*. yay. haz. Aynur Yavuz Akengin ve Selcan Koçaslan. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- Malkoç, E. (2017). *Galiçya Cephesi'ndeki Türk Askerinin Müttelik Algısı*. İstanbul: Doğu Kitabevi.
- Marttin, V. (2015). Galiçya Cephesi'nde 15. Türk Kolordusunun Etkinliği Üzerine. *II. Uluslararası Tarih Sempozyumu Bildiriler Kitabı*. Mustafa Daş vd. (Ed.). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları.
- Nizamoğlu, Y. (2010). *Vehip Paşa (Kaçı)'nın Hayatı ve Askeri Faaliyetleri*. (Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ordu Salnamesi*. (1330). İstanbul: Ahmed İhsan ve Şürekâsı.
- Salname-i Askeri*. (1324). İstanbul: Matbaa-i Askeri.
- Toker, H. ve Aslan, N. (2009). *Birinci Dünya Savaşı'na Katılan Alay ve Daha Üst Kademedeki Komutanların Biyografileri*. Ankara: Genelkurmay Basımevi.
- Uzunçarşılı, İ. H. (1932). *Kütahya Şehri*. İstanbul: Devlet Matbaası.
- Vecihi. (1324, 7 Ağustos). Ne İdik, Neyi Bilelim. *Metîn*, Nr. 11. ss. 1-2.
- Vecihi. (1324, 11 Ağustos). Acı Hakikatler!. *Metîn*, Nr. 14. ss. 1-2.
- Vecihi. (1337). *Cihan Harbine Ait Hatıralarımdan: Filistin Ric'ati*. İstanbul: Matbaa-i Askeriye.
- von Sanders, L. (2013). *Türkiye'de Beş Sene*. yay. haz. Muzaffer Albayrak. İstanbul: Yeditepe Yayınları.
- Yel, S. (2002). *Yakup Şevki Paşa ve Askerî Faaliyetleri*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.

Ekler

Ek 1: Kolağası Vecihi Bey, 15. Fırka (Tümen) Karargâhı önünde. (Tekdağ Aile Arşivi)

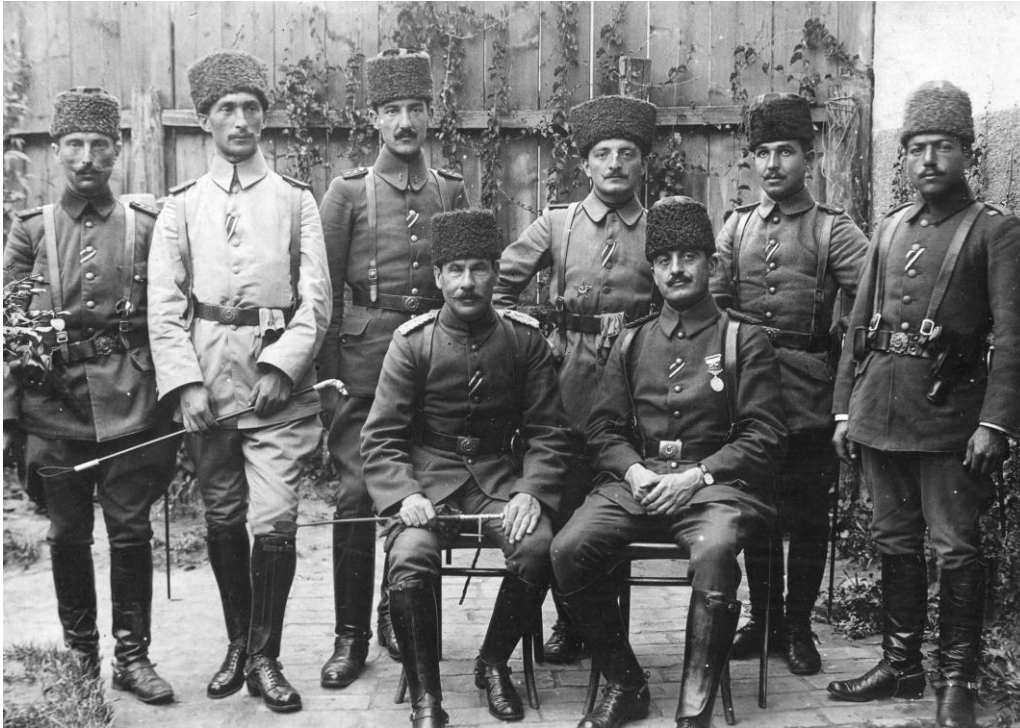
Ek 2: 15. Fırka Kurmay Başkanı Erkân-ı Harb Binbaşı Vecihi Bey'in imzalı bir fotoğrafı.
(İclâl ve Tunca Örses Şahsi Fotoğraf Arşivi)

Ek 3: Kolağası Vecihi Bey, Çanakkale Cephesinde bir grup subayla birlikte (“x” işaretli) istirahat. (Tekdağ Ailesi Fotoğraf Arşivi)

Ek 4: Binbaşı Vecihi Bey (bakana göre sağda oturan) ve Galiçya Cephesine gidiş sürecinde başkanlığını üstlendiği konakçı heyeti. Diğer oturan kişi 15. Kolordu Baştabibi Dr. Şükrü Bey'dir. (İclâl ve Tunca Örses Şahsi Fotoğraf Arşivi)

Ek 5: Kurmay Binbaşı Vecihi Bey'in Galiçya Cephesinde alınmış bir fotoğrafı. (İclâl ve Tunca Örses Şahsi Fotoğraf Arşivi)

Ek 6: Galiçya Cephesinde 15. Kolordu Kumandanı Miralay Yakup Şevki Bey (balkonda, ortada) ve karargâh heyeti. Harekât Şube Müdürü Kurmay Binbaşı Vecihi Bey, Yakup Şevki Bey'in bakana göre solundadır. (İclâl ve Tunca Örses Şahsi Fotoğraf Arşivi)

Ek 7: Vecihi Bey'in Havran mutasarrıflık vekâletine tayini hakkında irade. (BOA İ.DH. 1483/22)

